

ISKUSTVA U FORMIRANJU UDRUŽENJA VLASNIKA PRIVATNIH ŠUMA I NJIHOV UTICAJ NA RAZVOJ ŠUMARSKE POLITIKE I ZAKONODAVSTVA CRNE GORE

Mensura Nuhodžić¹ & Franc Ferlin²

SAŽETAK

Vlasnici privatnih šuma (VPŠ), koje zauzimaju jednu trećinu površine šuma Crne Gore, prvi put 2007. godine su počeli da se organizuju u udruženja na opštinskom nivou. Zahvaljujući velikom interesu VPŠ, proces udruživanja je, na osnovu specifičnog bottom-up pristupa promocije, krenuo prilično brzo. Nakon nepune tri godine formirana su sva (14) planirana opštinska udruženja vlasnika privatnih šuma (UVPŠ), preko kojih je zastupljeno više od 70% površine privatnih šuma. U 2008. godini formirano je i Udruženje privatnih vlasnika šuma Crne Gore (UVPŠ CG). Udruživanje teklo je paralelno sa razvojem procesa reforme šumarskog sektora, čiji prvi rezultat je bila izrada Nacionalne politke upravljanja šuma i šumskih zemljišta (NPUŠŠZ) u 2008. godini. Participativni pristup kod izrade NPUŠŠZ dao je mogućnost UVPŠ, da daju svoj puni doprinos. Novoosnovano UVPŠ CG je nakon toga značajno uticalo na razvoj Nacrta Zakona o šumama (NZoŠ), usvojenog od strane Vlade početkom 2010. godine. NZoŠ je implementirao sve značajne izjave iz NPUŠŠZ, koje se odnose na privatne šume. Sa određenim nivoem deregulacije NZoŠ je donio i značajno liberalniji pristup u gazdovanju privatnim šumama. U procesu javne rasprave NZoŠ, UVPŠ CG je čak smatrano kao partner Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Upravi za šume Crne Gore. Cjelokupan proces podrške udruživanju privatnih vlasnika šuma u Crnoj Gori, funkcionisanju novoosnovanih udruženja, njihovom uključivanju u razvoj NPUŠŠZ i NZoŠ, uključujući zastupanje njihovih interesa, obezbjeđivala je Holandska razvojna organizacija (SNV) Crna Gora.

Key words: udruženja vlasnika privatnih šuma, pristup kod formiranje udruženja, uticaj na nacionalnu šumarsku politiku i zakonodavstvo, Crna Gora

UVOD

Pozadina

Vlasnici privatnih šuma (VPŠ) prvi put 2007. godine su počeli da se organizuju u udruženja, na lokalnom / opštinskom nivou, sa ciljem zajedničkog ostvarivanja njihovih interesa. Prije toga privatni sektor bio je potpuno neorganizovan i neuključen u donošenje odluka u šumarstvu Crne Gore. Udruživanje VPŠ teklo je paralelno sa razvojem procesa reforme šumarskog sektora, u skladu sa opšte poznatim principima nacionalnog šumarskog programa, čiji prvi rezultat je bilo donošenje Nacionalne politike upravljanja šumama i šumskim zemljištem Crne Gore (NPUŠŠZ), u 2008. godini.

¹ M.N., SNV Montenegro, email: mnuhodzic@snvworld.org

² F.F., SNV Montenegro, email: fferlin@snvworld.org; ferlin.franc@gmail.com

Proces tehničke podrške udruživanju VPŠ u Crnoj Gori, kao i njihovom uključivanju u izradu NPUŠSZ i Nacrta Zakona o šumama (NZoŠ), uključujući zastupanje interesa VPŠ, obezbjeđivala je Holandska razvojna organizacija (SNV) Crna Gora. Za te potrebe, kao i potrebe reforme cjelokupnog privatnog sektora šumarstva, prethodno je napravljena analiza stanja i problema privatnog šumarstva u Crnoj Gori (Kohler et al. 2007). Ova analiza je ukazala na ključne probleme privatnog šumarstva, koji su se uz neorganizovanost VPŠ odnosili na nezavršenu restituciju šuma, velike restrikcije i administrativne barijere u pogledu planiranja i korišćenja privatnih šuma, visoka finansijska opterećenja (takse) privatnih vlasnika šuma, nepostojanje bilo kakvih podataka o privatnim šumama i njihovoj vlasničkoj strukturi, generalno prenizak nivo korišćenja privatnih šuma uz postojanje neregistrovanih / bespravnih sječa, loše socijalno stanje VPŠ kao i nepostojanje dijaloga i pouzdanja između VPŠ i državne šumske administracije. Ti problemi su bili i osnova za interes i početak procesa udruživanja VPŠ.

U ovom članku prezentiraće se iskustava u podršci udruživanju VPŠ na opštinskom i nacionalnom nivou, pružanju tehničke podrške funkcionisanju novoosnovanih udruženja, kao i rezultati u pogledu uključivanja UVPŠ odnosno njihov uticaj na razvoj šumarske nove politike i zakonodavstva Crne Gore.

Stanje privatnih šuma i šumarstva

Šume i ostalo šumsko zemljište Crne Gore su veoma važan prirodni resurs koji pokriva 54% teritorija države, gotovo 60% stanovništva je vezano za ruralna područja i s tim za šume, a po stanovniku dolazi prosječno 0,9 ha šuma (NPUŠSZ 2008). Time se Crna Gora ubrojava među najšumovitije zemlje u Evropi. Međutim, u pogledu visine drvene zalihe šuma (oko 100 m³ / ha) nalazi se značajno ispod prosjeka država jugoistočne Evrope (FRA 2005). Zbog toga može se reći da je Crna Gora bogata lošim šumama.

Privatne šume su u lošijem stanju u poređenju sa državnim šumama jer zauzimaju daleko više mediteranskog klimatskog areala, a u najvećem dijelu su degradirane (izdanačkih šuma je 36%, šikara i makija čak 47%), zbog čega je slabiji proizvodni potencijal tih šuma (drvena zaliha iznosi oko 60 m³ po hektaru, a udio četinara 25%) (Fetić 2010). Veliki dio šuma je jako loše otvoren šumskim putevima. Prema rezultatima jedne ankete (Kaludjerovic et al. 2008), 57% privatnih posjeda nalazi se u kategoriji veličine do 5 hektara, 27% u kategoriji od 6 do 20 hektara i 13% u kategoriji od 21 – 50 hektara veličine, što Crnu Goru svrstava značajno iznad »prosjeaka« država u okruženju (FRA 2005). Prema istoj anketi, samo dvije trećine vlasnika šuma koristi svoju šumu (za sječu), od čega je nešto više od polovine drvene mase (53%) za sopstvene potrebe (pretežno ogrjevno drvo), a nedrvni šumski proizvodi (NDŠP) predstavljaju stalan izvor prihoda za značajan dio (28%) seoskih domaćinstava.

FORMIRANJE I PODRŠKA UDRUŽENJIMA VLASNIKA PRIVATNIH ŠUMA

Potrebe, ciljevi i izazovi udruživanja

Proces promocije organizovanja privatnih vlasnika šuma započeo je krajem 2006. godine. Već nakon nekoliko početnih sastanaka VPŠ izražavali su veliku spremnost za udruživanjem, definišući svoj status u šumarstvu kao nezadovoljavajući, sa velikim brojem vlastitih problema i potreba, među kojima su, uz uvodno pomenute, istaknuti i slijedeći: nepostojanje

planova o privatnim šumama; nemogućnost učestvovanja VPŠ u pripremi godišnjih planova za sječu; nerješeni problemi razgraničenja državnih i privatnih šuma; nepostojanje savremene savjetodavne službe u okviru Uprave za šume Crne Gore (UŠ CG) ili samostalno; neodgovarajući tretman privatnog vlasništva šuma u okviru nacionalnih parkova; ne postojanje podrške od strane države UVPŠ kao ni javno-privatnog partnerstva; ne postojanje programa ni finansijske podrške za unapređenje privatnih šuma (Nuhodžić et al. 2009).

Osnovni cilj formiranja UVPŠ bio je da udruženja ostvare djelotvorno zastupanje i uspješno uključivanje interesa privatnih vlasnika šuma u razvoj nacionalne šumarske politke, zakonodavstva, nacionalne strategije i programa i planova gazdovanja šumama, da obezbjeđuju jačanje kapaciteta svojih članova (kroz informisanje, komunikaciju, zastupanje i edukaciju) kao i da se – naročito u dugoročnim smislu - osposobe za pružanje određenih stručnih usluga svojim članovima (npr. kod gazdovanja šumama i marketinga šumskih proizvoda).

Jedan od značajnih ciljeva UVPŠ bio je i da se uspostavi odgovarajuća saradnja, komunikacija i partnerstvo sa šumarskom administracijom, sve u smislu omogućavanja veće podrške privatnim šumama, kvalitetnijeg gazdovanja šumama, uklanjanja administrativnih barijera i s tim ostvarivanja većeg prihoda od šuma.

Pristup i rezultati promocije udruživanja

Pristup za promociju udruživanja VPŠ bio je “bottom-up”, tj. počeo je sa individualnim kontaktima odnosno sastancima sa VPŠ na lokalnom nivou, a kasnije sa manjim i većim grupama. Prvo je ispitivano njihovo opšte interesovanje za organizovanje. Nakon toga postepeno su uključivane i važne zainteresovane strane, u prvom redu lokalne jedinice UŠ CG.

Na lokalnom nivou istovremeno su kako VPŠ tako i UŠ CG predstavljane prednosti udruživanja, da ne bi došlo do polarizacije između predstavnika VPŠ i UŠ CG, već do uspostavljanja partnerskih odnosa od samog početka. Ovo je bilo posebno važno, ako se ima u vidu prethodna praksa, u kojoj su VPŠ samo sprovodili naredbe UŠ CG bez učešća u odlučivanju.

UŠ CG na samom početku nija izrazila veliku spremnost za saradnju, što je prilično otežalo aktivnosti, s obzirom da se jedina baza podataka, koja postoji o VPŠ, nalazi u UŠ CG. Međutim, nakon osnivanja prvih udruženja (u 2007. godini), saradnja se unaprijedila jer je postalo jasno da novoformirana udruženja u stvari predstavljaju mogućnost za bolju i lakšu komunikaciju i saradnju sa VPŠ.

Nakon što je zaključeno da je interesovanje VPŠ za udruživanjem na cijeloj teritoriji Crne Gore veliko, a u cilju intenziviranja procesa udruživanja VPŠ, angažovane su (preko SNV) lokalne nevladine organizacije, koje su imale dobre kontakte sa lokalnim stanovništvom u pojedinim opštinama. Početne aktivnosti na organizovanju imale su prvenstveno informativno-edukativnu ulogu sa ciljem da se VPŠ predstave mogućnosti i prednosti udruživanja. S obzirom na veliko interesovanje VPŠ za udruživanjem već sredinom 2007. godine registrovana su tri opštinska UVPŠ (Kolašin, Mojkovac i Bijelo Polje), a do sredine 2008. godine još pet novih (Andrijevića, Berane, Rožaje, Pljevlja i Plav).

Zahvaljujući paralelnom procesu razvoja šumarske politike, proces formiranja UVPŠ je tekao sa olakšanjem i još većim interesovanjem, s obzirom da su VPŠ mogli odmah da vide značaj udruženja odnosno njegov uticaj u tom pogledu.

Nakon što su formirana udruženja u više od polovine predviđenih opština, održana je (u junu 2008. godine) dvodnevna radionica sa predstavnicima svih udruženja u cilju promocije formiranja nacionalnog udruženja. Na radionici, na kojoj su učestvovali i predstavnici Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (MPŠV) i ostalih donatorskih organizacija, prezentovana su strana iskustva u pogledu udruživanja (Ferlin et al. 2008) i razmatrane vizija, misija i ciljevi budućeg nacionalnog udruženja. Kao zaključak radionice donešena je odluka – obzirom da je proces reforme šumarskog sektora u toku i da je važno što prije udružiti uticaj UVPŠ u kreiranju novog šumarskog zakonodavstva – da se što je brže moguće, registruje nacionalnu UPVŠ od postojećih opštinskih udruženja. U skladu sa tim, već nakon nepuna dva mjeseca formirano je Udruženje vlasnika privatnih šuma Crne Gore (UVPŠ CG).

Nakon formiranja UPVŠ CG nastavilo se sa promocijom dodatnih udruženja na opštinskom nivou. Na osnovu prethodnih iskustava pristup je unaprijeđen tako da je promocioni tim proširen učešćem šumarskog stručnjaka, a takode i predstavnika UPVŠ CG, koji su promociji doprinijeli sa dodatnim informacijama o privatnim šumama i šumarstvu kao i iskustvima u formiranju UVPŠ. Na osnovu toga do kraja 2008. godine formirana su još četiri opštinska UVPŠ (Nikšić, Šavnik, Žabljak i Plužine) (Nuhodžić et al. 2009).

Tokom 2009. godine nastavljen je process podrške formiranju preostalih UVPŠ u centralnom dijelu Crne Gore i južnoj regiji (Primorje), kao i pridruživanju novoosnovanih udruženja UPVŠ CG. Kao rezultat ovih aktivnosti formirana su do kraja 2009. godine još dva opštinska UVPŠ (Podgorica i Danilovgrad). Zbog slabog interesovanja u južnoj regiji, prvenstveno zbog male ekonomske vrijednosti šuma, nije bilo moguće do sada formirati UVPŠ u južnoj regiji.

Čitav proces promocije udruživanja je bio i medijski praćen.

Rezultati izgradnje kapaciteta novoosnovanih udruženja

Udruživanje VPŠ, koje je bilo olakšano velikim početnim entuzijazmom i željom VPŠ za promjenama, rezultiralo je osnivanjem opštinskih udruženja skoro na cijeloj teritoriji države (ukupno 14), kojima je zastupljeno preko 70 % površine privatnih šuma, omogućilo je, između ostalog, aktivno učešće predstavnika UVPŠ u izradi NPUŠŠZ i NZoŠ, vrlo dobru saradnju sa UŠ CG, kao i uspostavljanje saradnje sa susjednim UVPŠ u regionu.

Tehnička podrška UPVŠ CG, i preko njega novoosnovanim udruženjima, koja je (od strane SNV) uslijedila nakon njihovog osnivanja, doprinijela je inicijalnoj izgradnji funkcionalnih (administrativnih, programskih, komunikacionih) kapaciteta, kao i sposobnosti zastupanja interesa nakon što su pripremljene odgovarajuće stručne osnove (od strane SNV).

Predstavnici UVPŠ učestvovali su dalje, zajedno sa šumarskim stručnjacima UŠ CG, u procesu edukacije trenera za šumarsko savjetovanje (vođenog od strane SNV) od 2008. godine i kasnije (Beguš 2008, 2010), Pored edukacije trenera započelo se i sa pripremom i

izvođenjem kratkih trening kurseva za VPŠ, kao što su trening pravilnih tehnika sječe (obaranja) stabala i trening radova na njezi šuma.

Izazovi i rizici udruživanja

UVPŠ Crne Gore (opštinska i nacionalno) sada, nakon pružene tehničke podrške, imaju dobru početnu osnovu za dalje funkcionisanje, mada još uvijek nijesu osposobljena za samostalno funkcionisanje. Postoji bojazan za rad tih udruženja nakon prestanka eksterne podrške. Rizici održivosti udruženja u tom pogledu su naročito slijedeći: nepostojanje bilo kakovog oblika kontinuiranog finansiranja (do usvajanja i implementacije novog ZoŠ); nedovoljno razvijeni kapaciteti udruženja u pogledu funkcionisanja uključujući nepostojanje stručnih kadrova; nepostojanje stalnog radnog prostora / kancelarija za rad udruženja; spora implementacija NPUŠŠZ i moguće odlaganje implementacije novog ZoŠ u pogledu finansijske podrške (U)VPŠ.

Navedeni rizici mogu prouzrokovati nezadovoljstvo UVPŠ, nepovjerenje članova i s tim osipanje članstva. Posebno negativno u pogledu osipanja članstva mogu uticati i rezultati restitucije šumskog zemljišta, zbog koje je veliki broj članova i pristupio udruženjima, ukoliko UVPŠ ne budu imala odgovarajućih rezultata u tom pravcu.

UTICAJ UDRUŽENJA PRIVATNIH VLASNIKA ŠUMA NA RAZVOJ NOVE ŠUMARSKE POLITIKE I ZAKONODAVSTVA

Načini uticanja UVPŠ

UVPŠ ostvarivali su svoj uticaj na razvoj nove šumarske politike i zakonodavstva kroz aktivno učešće u tehničkim radnim grupama, stručnim radionicama sa stakeholderima, kao i kroz javne rasprave i preporuke za unapređenje tih dokumanata. U procesu izrade NPUŠŠZ najznačajnije je bilo učešće predstavnika UVPŠ u radu Grupe za privatne šume, koja je bila potpomognuta međunarodnim konzultantom (Kohler 2007). U razvoju NZoŠ značajno je učešće predstavnika UVPŠ takode u radu tehničkih radnih grupa, Komisije za zakon, kao i u javnim raspravama, gdje su prezentovani stavovi i prijedlozi UVPŠ CG. Priprema tih stavova i prijedloga potpomognuta je od strane savjetnika SNV (Bakić et al. 2010).

Rezultati uticaja UVPŠ

Kao neposredni rezultat uticaja a i spremnosti odnosno otvorenosti vođstva sektora šumarstva Crne Gore, u NZoŠ je implementirana većina izjava NPUŠŠZ, koje se tiču interesa privatnog sektora, čime se otvorilo niz mogućnosti za unaprijeđeno i održivo gazdovanje privatnim šumama.

Najznačajnija rješenja NZoŠ u pogledu planiranja, upravljanja i gazdovanja privatnim šumama su slijedeća: veća sloboda VPŠ u upravljanju svojim šumama uz stručnu i finansijsku podršku države; učešće VPŠ u doznaci stabala kao i pravo učešća u pripremi i donošenju svih odluka u šumarstvu vezanih za privatne šume (naročito preko UVPŠ); uvođenje planiranja i za privatne šume (izrada planova razvoja i planova gazdovanja šumama i izvođačkih projekata), koje se obavlja u okviru poslova javne šumarske službe; uvođenje prethodnih mišljenja UVPŠ kod formiranja gazdinskih jedinica, donošenja planova gazdovanja i

proglašavanja zaštitnih šuma kao i učešće UVPŠ u radu lokalnih i nacionalnog Savjeta za šume.

Novim ZoŠ značajno su liberalizovani pojedini upravni poslovi i postupci u privatnim šumama kao što su mogućnost vršenja doznake stabala u privatnim šumama od strane ovlaštenog stručnog lica sa licencom (koje nije zapošljeno u UŠ CG); izdavanja odobrenja za sječu ogrijevnog drveta onim VPŠ koji su uzorni domaćini, bez obaveze doznake stabala; uvođenja automatizovanih (barkod) sistema obilježavanja (umjesto dosadašnjeg žigosanja) i praćenja izvora drvnih sortimenata od panja dalje, kao i prenošenje nadležnosti za izdavanje dokaza o porijeklu drvnih sortimenata na vlasnika ili korisnika šuma.

Kao važan preduslov za razvoj privatnog šumarstva, koji NZoŠ obezbjeđuje, je uspostavljanje savjetodavne službe, u okviru javne šumarske službe, koja će pored pružanja stručno-tehničkih poslova (kao i do sada) obezbjeđivati i edukaciju i savjetovanje VPŠ. Takođe je značajno da je NZoŠ omogućio da se ti poslovi mogu povjeriti drugim pravnim licima i licenciranim pojedincima (koji ispunjavaju za to određene uslove), čime će se savjetodavna podrška moći pružati i preko privatnog sektora, a time podstaći konkurentnost i poboljšati kvalitet usluga za VPŠ.

NZoŠ su definisane i značajne finansijske koristi, podrške i olakšice za VPŠ kao što su: preusmjeravanje dijela naknade od korišćenja nedrvnih šumskih proizvoda (NDŠP), koja potiče iz privatnih šuma, udruženjima (na račun UPVŠ CG); uvođenje prava na obeštećenje VPŠ u slučaju proglašenja zaštitnih šuma, proporcionalno umanjenju prinosa odnosno prihoda zbog takve zaštite; uspostavljanje registra privatnih šumskih gazdinstava (za posjede veće od 10 hektara) i njihovo pripajanje poljoprivrednom registru; uspostavljanje sistema podsticajnih mjera za VPŠ odnosno privatno šumarstvo (za zaštitu i uzgoj šuma, konverziju izdanačkih šuma, izgradnju i održavanje šumskih saobraćajnica, za jačanje konkurentnosti privatnog šumarstva i sl.). NZoŠ pored mjera koje proizilaze iz Nacionalnog šumarskog programa, direktno uključuje i šumarske mjere EU programa ruralnog razvoja, koje omogućava EU Regulativa o ruralnom razvoju iz 2005. godine i sa tim daje mogućnost da VPŠ, isto kao poljoprivredna gazdinstva, učestvuju u korišćenju sredstava ruralnog razvoja.

Preostala, manje značajna očekivanja UPVŠ CG, koja nisu uključena u NZoŠ, su naročito sljedeća: eksplicitno uključivanje UVPŠ u praćenje implementacije strateških i planskih dokumenata u šumarstvu; mogućnost vršenja prijema sječišta nezavisno od označavanja sortimenata; mogućnost vršenja samo jedne vrste označavanja (ili bar kodiranja) sortimenata; mogućnost učešća UVPŠ u donošenju odluka o visini naknade i sistemsko obezbjeđenje finansijske podrške radu UVPŠ na osnovu usvojenog programa rada, koji se odnosi na poslove javne šumarske službe.

Jedna izjava NPUŠŠZ, koja je izazvala određenu polemiku prilikom finalizacije NZoŠ i nije uključena u njega, odnosi se na mogućnost davanja određenih (manjih) površina državnih šuma, koje se nalaze u blizini naselja, na tzv. zajedničko³ korišćenje lokalnim UVPŠ odnosno lokalnom stanovništvu. Kroz tu polemiku pokazalo se, da ne postoji dovoljno razumjevanje šumarske administracije i struke, a ni UVPŠ, šta se pomenutom izjavom NPUŠŠZ zapravo podrazumjeva: radi li se o davanju pomenute kategorije državnih šuma na upravljanje

³ „Zajedničko korišćenje“ u kontekstu NPUŠŠZ (2008) podrazumjeva zajedničko korišćenje privatnih i pripadajućih državnih šuma od strane lokalnih UVPŠ, formiranih za tu namjenu, ili lokalnih zajednica (sela), u blizini kojih se nalaze te šume.

(*governance*), gazdovanje (*management*) ili samo na korišćenje (*use*)? Imajući u vidu kontekst NZoŠ, postalo je jasno da to samo može biti pravo korišćenja, a da upravljanje svakako ostaje u rukama UŠ CG, s tim da UVPŠ već imaju opšti uticaj na upravljanje po NZoŠ. Međutim, ispostavilo se od strane UVPŠ da udruženja ne bi mogla uskoro dostići uslove za sticanje takvog prava, tj. da se uspostavljaju za tu namjenu (tj. zajedničko korišćenje šuma) na najnižem lokalnom nivou (npr. gazdinske jedinice). Zbog toga je UVPŠ CG u procesu javne rasprave o NZoŠ odustalo od tog zahtjeva odnosno odložilo ga na neki naredni period, kada i ako budu, sazreli uslovi za to.

Ono što ostaje kao posebna dilema, a vezana je za održivost funkcionisanja UVPŠ, je da li će i kada UVPŠ imati kapacitete da prihvate sve izazove odnosno iskoriste sve mogućnosti, koje im novi sistem u šumarstvu, definisan kroz NZoŠ, pruža. U tom pogledu, velika će biti uloga stručne i finansijske podrške države kroz UŠ CG.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA SA RASPRAVOM

Proces udruživanja VPŠ u CG počeo je 2007. godine, tj. zadnji od svih zemalja u okruženju. Međutim za tako kratak vremenski period, sa podrškom naročito jedne međunarodne institucije (SNV), osnovana su gotovo sva planirana opštinska udruženja (14), preko kojih je zastupljeno više od 70% površine privatnih šuma u Crnoj Gori. Pokrivenost sa tim udruženjima je sada slična kao u Makedoniji (Trendafilov et al. 2009), Albaniji (Lako 2009) ili BiH - Republici Srpskoj (Topić, lična komunikacija 2010), a veća nego u Federaciji BiH (Topić, lična komunikacija 2010) ili Srbiji (Nonić & Milijić 2009).

U Crnoj Gori za sada još nema UVPŠ na nižim nivoima od opština (npr. određenih seoskih zajednica), kao što je na primjer često u Albaniji (Lako 2009) i Makedoniji (Trendafilov et al. 2009). U buduću, nakon usvajanja ključnih zakonskih i strateških dokumenata, ciljevi udruživanja na lokalnom nivou i u Crnoj Gori trebalo bi da se od nivoa politike preusmjere u ekonomiju, tj. u obezbjeđivanje uslova za što efektivnije (zajedničko) gazdovanje privatnim šumama, uz istovremeno očuvanje i unapređenje šuma. Sudeći po jednom istraživanju takvih interesa VPŠ u Hrvatskoj, Srbiji i BiH (Avdibegović et al. 2010), smatramo da postoji budućnost udruživanja VPŠ na nižim nivoima i u Crnoj Gori.

Specifični bottom-up pristup kod promocije udruživanja, a naročito tehničke podrške funkcionisanju UVPŠ u Crnoj Gori, sličan je kao u zemljama u okruženju, u kojima radi SNV (Albanija, Makedonija, BiH). Taj pristup je upotrebljiv za povezivanje lokalnih kapaciteta ljudi i u drugim srodnim sektorima, kao što NDŠP, ekoturizam, ruralni razvoj i životna sredina, u Crnoj Gori i drugim državama.

Aktivnim učešćem u izradi NPUŠŠZ i NZoŠ, UVPŠ Crne Gore značajno su, uz podršku međunarodnih institucija odnosno eksperata, doprinijela uključenju interesa privatnog sektora u ta dokumenta. Ova konstatacija je, na primjer, utemeljena činjenicom da se od 35 izjava, usvojenih u dokumentu NPUŠŠZ, čak njih 20 direktno ili indirektno odnosi na interese privatnog sektora, kao i time da su te izjave skoro u potpunosti implementirane kroz NZoŠ. Iz toga se može zaključiti da su interesi VPŠ uključeni gotovo u svim aspektima, čime privatne šume konačno dobivaju značajno mjesto u šumarskom sektoru Crne Gore. Zbog toga riješenja NZoŠ ocijenjena su - od strane međunarodnih eksperata, koji su učestvovali u

razvoju šumarskog zakonodavstva zemalja Zapadnog Balkana (Ferlin et al. 2009) - kao najinkluzivnija u regionu.

Interesi VPŠ kroz UPVŠ CG su, uz pomenutu ekspertsku podršku, dakle vrlo jasno artikulisani, što po mišljenju nekih analitičara šumarske politike privatnog sektora nije slučaj za države Zapadnog Balkana (Glück et al. 2010). Može se konstatovati da i po tom pitanju Crna Gora vodi u regionu.

Jedna od karakteristika djelovanja UPVŠ CG jeste da je, imajući u vidu dosadašnje stanje i realne mogućnosti promjena, uz pomoć međunarodnih eksperata, izlazilo sa umjerenim prijedlozima, koji su se uklapali u održivi razvoj šumarskog sektora i potom zajednički razmatrani između ključnih partnera. Uticaj NUPVŠ CG se dakle ostvarivao pomoću partnerskog odnosa, a potrebe i interesi UPVŠ uključivale su se gotovo isključivo putem konsenzusa. Nema razloga za ne vjerovanje da će se takav odnos nastaviti i prilikom usvajanja prijedloga ZoŠ u Parlamentu. I po tom pitanju Crna Gora značajno (u pozitivnom smislu) odstupa od država u okruženju, naročito npr. od Makedonije, gdje su određeni interesi (N)UPVŠ bili uključeni u novi ZoŠ tek na samom kraju, prilikom usvajanja ZoŠ u Parlamentu (Kampen, lična komunikacija 2009).

U pogledu sadašnjeg stanja, u Crnoj Gori, slično kao u državama u okruženju, za sada, sa izuzetkom BiH – Republike Srpske (Topić, lična komunikacija 2009), nije bilo nijednog vida finansijske podrške UVPŠ od strane države. Podrška razvoju UVPŠ u Crnoj Gori je, slično kao u Makedoniji (Trendafilov et al. 2009), Albaniji (Lako 2009) i Srbiji (Nonić & Milijić 2009), obezbjeđena preko međunarodnih institucija odnosno projekata.

Finansijska podrška odnosno subvencije VPŠ u Crnoj Gori, izuzev mogućnosti dobijanja besplatnih sadnica, isto tako još nije postojala, kao što je to na primjer slučaj u Hrvatskoj (Trninić, lična komunikacija 2009), BiH – Republika Srpska (Topić, lična komunikacija 2009) ili kao što se to inicijalno započelo u Srbiji (Nonić & Milijić 2009) i Makedoniji (Stavrevska, lična komunikacija 2010). Međutim, NZoŠ Crne Gore pored stručne podrške donosi i značajne mogućnosti finansijske podrške (U)VPŠ.

LITERATURA I IZVORI

1. AVDIBEGOVIĆ, M., PETROVIĆ, N., NONIĆ, D., POSAVEC, S., MARIĆ, B. i VULETIĆ, D. 2010. Spremnost privatnih šumoposjednika u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini na suradnju pri izgradnji i održavanju šumskih cesta. Šumarski list br. 1 – 2, CXXXIV (2010), p. 55 - 64., dostupno na <http://www.sumari.hr/sumlist/pdf/201000550.pdf>
2. BEGUŠ, J. 2008. Savjetodavni i participativni pristupi u šumarstvu. Izvještaj prve misije, SNV Montenegro, Podgorica i Ljubljana, Novembar 2008, 45 pp., available at <http://nsp-cg.com/?jezik=e&meniId=2&opsirN=72>
3. BEGUŠ, J. 2010. Pristupi savjetovanja i učešća u šumarstvu. Izvještaj treće misije, SNV Montenegro, Podgorica i Bled, Januar 2010, 18 pp., available at <http://nsp-cg.com/?jezik=e&meniId=2&opsirN=72>
4. FERLIN, F., BEGUŠ, J., MORI, J. i NONIĆ, D. 2008. Udruživanje vlasnika šuma (iskustva evropskih zemalja), Radionica za promociju udruživanja vlasnika šuma na

- nacionalnom nivou, 27. – 28. jun 2008, Bar, SNV Crna Gora, PowerPoint prezentacija, 16 s.
5. FERLIN, F., HERBST, P., GOLOB, A. i KAMPEN P. 2009. Expert Experiences in Development of Recent Forest Legislation of Selected Countries of the West Balkans (Ekspertska iskustva u razvoju novijeg šumarskog zakonodavstva izabranih zemelja Zapadnog Balkana), Uvodni referat na Simpozijumu IUFRO Grupe 6.13.00, Zvolen, Slovačka, maj 2009., članak spreman za objavu, 18 s.
 6. BAKIĆ, M., PEPIĆ, K., FERLIN, F. i NUHODŽIĆ, M. 2010. Interesi i očekivanja vlasnika privatnih šuma u okviru reforme šumarskog sektora Crne Gore. Prvi Crnogorski šumarski forum, 9. – 10. februar 2010., Podgorica, PowerPoint prezentacija, 11 s.
 7. FETIĆ, A. 2010. Podaci o šumama Crne Gore. Šumarski institut Podgorica, interna SNV baza podataka.
 8. GLÜCK, P., AVDIBEGOVIĆ, M., ČABARAVDIĆ, A., NONIĆ, D., PETROVIĆ, N., POSAVEC S. i STOJANOVSKA, M. 2010. The preconditions for the formation of private forest owners' interest associations in the Western Balkan Region (Preduslovi za formiranje udruženja privatnih vlasnika šuma u regionu Zapadnog Balkana), Forest Policy and Economics (2010), članak za objavu, 14 s., doi:10.1016/j.forpol.2010.02.001
 9. KALUĐEROVIĆ, J., DAKOVIĆ, M., KRSMANOVIĆ, A., MIRKOVIĆ, M., MULESKOVIĆ, M., GOLUBOVIĆ, V., GLENDZA M. i MILAČIĆ, J. 2008. Istraživanje o nedrvnim šumskim proizvodima. Pod-sektorska analiza. Finalni izvještaj. Institut za strateška istraživanja i prognoze Podgorica i SNV Crna Gora, Podgorica, jul 2008, 80 s.
 10. KAMPEN, P. 2009. Lična komunikacija (u vezi uticaja UVPŠ Makedonije u procesu usvajanja novog Zakona o šumama), Skoplje i Podgorica, april 2009.
 11. KOHLER, V., JANKOVIĆ, R., BAKIĆ, M., DUKIĆ, G., KORAĆ, V. i RADULOVIĆ, R. 2007. Privatno šumarstvo. SNV Montenegro, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i UNIQUE šumarski konzultanti d.o.o., decembar 2007, 24 s., dostupan na <http://www.nsp-cg.com/?jezik=e&meniId=2&opsirN=75>
 12. LAKO, T. 2009. Status quo analiza – Analiza privatnog i komunalnog šumarstva u Albaniji i njegova uloga u procesu Nacionalne šumarske strategije. Svjetska banka - PROFOR program i Konfederacija evropskih vlasnika šuma (CEPF), Tirana, jun 2009, s. 45 – 81.
 13. NONIĆ, D. i MILIJIĆ, V. 2009. Status quo analiza – Analiza privatnog šumarstva u Srbiji i njegova uloga u procesu NŠP/NŠS. Svjetska banka - PROFOR program i Konfederacija evropskih vlasnika šuma (CEPF), Beograd, jun 2009, s. 53 – 93.
 14. NUHODŽIĆ, M., FERLIN, F. i KOČAN, E. 2009. siže izvršnog izvještaja o promociji formiranja četiri opštinska udruženja privatnih vlasnika šuma (Nikšić, Šavnik, Žabljak i Plužine). FORS Montenegro i SNV Montenegro, 7 s., dostupan na <http://www.nsp-cg.com/?jezik=e&meniId=2&opsirN=79>
 15. TRENDABILOV, A., RIZOVSKA ATANASOVSKA, J. i SIMOVSKI, B. 2009. Status quo analiza - Privatno šumarstvu u Makedoniji i njegova uloga u procesu Nacionalne šumarske strategije. Svjetska banka - PROFOR program i Konfederacija evropskih vlasnika šuma (CEPF), Skopje, jun 2009, s. 47 – 83.
 16. STAVREVSKA, A. 2010. Lična komunikacija (u vezi VPŠ koji su dobili subvenciju iz Fonda za reprodukciju šuma Makedonije), Skoplje i Podgorica, april 2010.
 17. TOPIĆ, D. 2009. Lična komunikacija (u vezi Vladine finansijske podrške nacionalnom UVPŠ »Naša šuma«), Banja Luka, decembar 2009.
 18. TOPIĆ, D. 2010. Lična komunikacija (u vezi pokrivenosti BiH - Republike Srpske i Federacije lokalnim UPVŠ), Banja Luka i Podgorica, april 2010.

19. TRNINIĆ, S. 2009. Lična komunikacija (u vezi subvencija za VPŠ u Hrvatskoj), Fruška Gora, maj 2009.
20. Nacrt zakona o šumama Crne Gore. Vlada Crne Gore, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, dostupan na <http://nsp-cg.com/?jezik=m&meniId=21>
21. Globalna procjena šumskih resurasa (2005). Organizacija za poljoprivredu i hranu (FAO) Ujedinjenih nacija, FAO Šumarski članak 147, Aneks 3, Globalne tabele, Rim, 2005, dostupna na <http://www.fao.org/DOCREP/008/a0400e/a0400e00.htm>
22. Nacionalna politika upravljanja šuma i šumskog zemljišta (NPUŠŠZ) Crne Gore, 2008. Vlada Crne Gore, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, dostupna na <http://nsp-cg.com/?jezik=e&meniId=16&opsirN=20>